

Čebelar, prevoznik, vzrejevalec, izdelovalec medenih pijač, pokuševalec medu ... vse to je Jože Sever

Ne samo v Beli krajini, od koder je doma, ampak tudi v vsej Sloveniji verjetno ni čebelarja, ki bi se lahko primerjal z vsestranskim Jožetom Severjem, čebelarjem, prevoznikom, vzrejevalcem, izdelovalcem medenih pijač, pokuševalcem medu ...

Čebelar

G. Sever se je rodil leta 1945 v Osojniku v Beli krajini le 14 dni pred koncem 2. svetovne vojne. Kot v šali rad pove, je kot novorojenček tako glasno jokal, da se je vojna morala končati zaradi njega. Res pa je, da izvira iz družine, ki ima svoj plemiški grb. Po moški veji družine obstaja tudi rodovnik, ki sega vse do leta 1710. Tedaj je njegov prednik Grga Sever pridobil družinski grb, na katerem je podoba lepe device. Ščit je obrobjen z avstro-ogrskim okrasjem. Družinski grb zdaj kot zaščitni znak uporablja na vseh svojih pridelkih in izdelkih.

Med sorodniki je bil čebelar eden izmed njegovih stricov. Sam je začel čebelariti leta 1957, ko je od strica dobil dva nenaseljena panja ter kupil štiri nenaseljene panje, bratranec pa mu je podaril roj. Edina čebelja družina nekaj let ni hotela rojiti, zato mu preostalih panjev ni uspelo naseliti. Nekega leta se je pripetilo, da so se čebele od drugod naselile v njegovih rabljenih praznih panjih. Tako se je začelo njegovo sprva majhno čebelarstvo povečevati. Leta 1962 je postal član ČD Ljubljana in ČZS, pozneje tudi ČZ Bele krajine. V začetku sedemdesetih let je bil soustanovitelj ČD Semič, ki je bil prej družina znotraj ČD Črnomelj.

V Ljubljani je društvenima kolegoma Tonetu Verbiču in Slavku Raiču pomagal pri oskrbi čebel, hkrati pa se je od njiju tudi veliko naučil o čebelarjenju. Veliko je sodeloval tudi z Ivanom Grajšem, s katerim sta skupaj prevozila Gorski Kotar, Kočevje, Liko, Rudno polje in opazovala, kje bo medilo. Seveda se je veliko naučil

Foto: MB

Stenska poslikava na domu g. Severja z družinskim grbom

tudi pri tem, pa tudi iz legendarnih knjig Sodobno čebelarstvo I. in II. del. Večina čebelarjev je prebrala samo drugi del, morali pa bi tudi prvega, ki govori o biologiji čebel. Po njegovem mnenju sta ti dve knjigi najboljši, saj zajemata vsa področja čebelarstva, vse poznejše knjige pa zgolj oplešujejo njuno vsebino.

Čebelariti je začel v 9-satnih AŽ-panjih. Pozneje je čebelaril s 35 nakladnimi panji, t. i. amerikanci, ki jih je nekaj odkupil od Agromela, nekaj pa jih je izdelal sam. Pozneje jih je opustil, ker so pretežki za dvigovanje in prevažanje, ter prešel na 11- + 3-satne na AŽ-panje, podobne Grajševemu panjskemu sistemu. V teh panjih čebelarji še zdaj. Na treh stojiščih v okolici Semiča skrbi za 85 gospodarskih družin in za 20–30 rezervnih družin. Kljub temu da je vsestranski čebelar, čebelarstvo nikoli ni postalo njegov poklic. Zaposlen je bil v carinskih skladiščih, v Vinski kleti Metlika in Iskri Semič, ki je izdelovala kondenzatorje.

Eden izmed začetnikov sodobne izdelave medenih pijač

V Vinski kleti Metlika si je pridobil znanje o izdelavi vina. Prvo medeno vino – medico je izdelal pred približno 30 leti. V njegovem arhivu je najstarejši vzorec medice star četrto stoletja. Leta 1999 je v svojem čebelarstvu gostil poln avtobus mariborskih čebelarjev na društveni ekskurziji in jim v pokušnjo ponudil medico. V navdušenju so mu pokupili vse buteljke medice, ki jih je moral sprti etiketirati. Kmalu zatem so se pri njem oglasili g. Marjan Slanič, g. Vlado Pušnik, ga. Silva Podlesnik in dr. Andrej Podjavoršek, profesor vinarstva s Fakultete za kmetijstvo in biosistemsko vede z željo, da bi jim pred začetkom tečajev o medenih pijačah na fakulteti, prenesel svoje znanje o izdelavi medice. S pomočjo fakultete so tehnologijo

Foto: MB

Čebelar Jože Sever

Foto: MB

Najponosnejši je na šampiona za penečo medico iz leta 2008.

izdelave medice še občutno izboljšali. Nasploh so bili Mariborčani izjemno ustvarjalni na področju medenih pijač. Znanje in praksa g. Severja sta bila ključna za pričetek delovanja Sekcije za medene pijače v Mariboru, katere član je bil dolga leta in se je redno udeleževal predavanj, ki jih je organizirala.

Kot je dejal, je medico tedaj izdelovalo več čebelarjev in tudi Medex. Vendar je bila njihova medica prej stranski produkt pranja sodov medu, njena kakovost pa je bila temu primerno – nizka. Sam je privzel enološki pogled in se usmeril v visoko kakovost – če za izdelavo uporabiš najboljši med, boš pridobil najboljšo kakovost medice, tako kot dober vinogradnik lahko 60 odstotkov kakovosti vina zgradi že s kakovostjo grozdja na trti.

Leta 2004 je fakulteta v Mariboru poskusno izdelala penečo medico. Da bi več čebelarjev začelo izdelovati penečo medico, so jih sedem naučili, kako izdelati penečo medico. Med njimi je bil tudi g. Sever. Prvo ocenjevanje penečih medic je bilo leta 2005, že leta 2008 pa je bila peneča medica g. Severja na ocenjevanju medenih pijač osvojila naslov šampiona. Za svoje medice in peneče medice je prejel več nagrad, med katerimi je največ velikih zlatih medalj.

Prevažanje čebel

Poleg redne službe je imel največ 180 panjev na dveh tovornjakih. Prevažati je začel leta 1983 s

Foto: Arhiv Jože Sever

Pri prevažanju čebel na pašo

skupino šestih Hrvatov. Prevažal je po Hrvaški: na oljno ogrščico na Jastrebarsko, na akacijo v Đurđevac, potem v Semič na kostanj in v Gorski Kotar na hojo itd. Prevažal še dandanes, vendar zadnjih osem let samo z enim tovornjakom in še to le na krajše razdalje. Tudi sicer zmanjšuje število svojih čebeljih družin, žal pa se sin za zdaj zaradi naporene službe še ni zagrel za čebele. G. Sever je tudi že dedek in na svojo vnukinjo prenaša navdušenje za čebele.

Čebele na pašo pripravi tako, da jih marca krmi, če je le mogoče s strjenim medom. Med je »majka«! Če ima čebelja družina tedaj od štiri do sedem satov zalege, je to dobro in bo postala gospodarska, pašna družina, če pa je ima samo tri sate, matico ubije in čebeljo družino pridruži drugi. Če ima družina več kot sedem satov zalege, bo gotovo rojila, zato iz nje naredi rezervne družine v 7-satarjih.

Foto: MB

Zazimljena čebelja družina, 12. novembra 2014

Ob prevažanju čebel je spoznal, da čebela genetsko ni toliko prilagojena za pašo na mani, temveč predvsem za nektarne paše. Nasprotno pa je kranjska sivka prilagojena za gozdno medenje in ga zna tudi dobro izrabiti. Če čebele na paši ne »primejo«, je težava v genetiki. To je mogoče delno popraviti tako, da čebele »natrenira«. To stori tako, da z medom, po možnosti z istega območja, kjer so na paši, pripravi dva decilitra raztopine, s katero potem krmi čebeljo družino. Naslednji dan bo tako nakrmljena družina počasi »prijemala«, tretji dan pa že pridno delala. Zmožnost čebeljih družin za izrabo paše prepozna na žrelu. Po navadi se čebela pri pristajanju ziblje levo in desno in se počasi približuje bradi. Kadar pa je čebela polna medicine ali mane, pristaja s povešenim zadkom, brez pozibavanja, bolj naravnost, kakor otovorjen tanker.

Odkar se je lotil prevažanja čebel, toči velike količine medu. Zaradi higiene ga vedno toči doma, pri temu pa mu pomaga žena. Medtem ko žena toči, on pobira medene sate in jih odvažal. V najboljših letih, ko je na akacijevi paši dosegel 10 kg donosa v enem dnevu, je največ iztočil do 650 kg medu na dan. Zdaj je zadovoljen, če ga iztoči od 200 do 300 kg na dan.

Foto: Arhiv Jože Sever

Selekcija na podlagi kubitalnega indeksa

Vzrejevalec čebeljih matic

Ko je ugotovil, da imajo nekatere družine na paši prazna medišča, nekatere pa polna, je začel selekcionirati. Izkazalo se je, da imajo njegove čebele dobro genetsko zasnovo. Čebelje matice vzreja približno 35 let po strogih vzrejnih merilih. Družina ni smela rojiti, imeti boleznih in pikati, morala je imeti nadpovprečno dobre medarice. Lastnosti družin izboljšuje na dva načina: z vzreje novih matic in z opravitvijo z dobrimi troti. To drugo sicer ni 100-odstotno, pa vendarle nekoliko koristi, ker dobrim družinam pusti en sat zaležene trotovine in tako poveča možnost opravitve z dobrimi troti. Glede vzreje matic je povedal, da če se matica praši maja, čebelar ne sme dovoliti, da tisto leto zaleže več kot šest satov, ker bo tako po Gaussovi krivulji dosegla svoj maksimum zaleganja in bo prihodnje leto že fiziološko stara matica. Če ne zalega preveč, se bo še prihodnje leto vedla kot mlada matica, a le, če nikoli ne bo lačna. Zaleganje matice omeji tako, da jo preseli v 5-satarja. Prav zato so matice, ki se oprasijo po kostanjevi paši, najboljše, ker svoj maksimum zaleganja in največjo težo dosežejo šele prihodnje leto, zato družina tudi še ne bo rojila.

Sprva je vzrejal samo za lastne potrebe, se udeleževal različnih predavanj o vzreji, pozneje pa so v Kočevskem rogu odprli vzrejališče. Ker je dobro poznal Kočevski rog, je bil po njegovem mnenju to idealen kraj za vzrejo, končno pobudo za postavitve vzrejališča čebeljih matic pa so dali dr. Janez Poklukar in dr. Jože Starc skupaj s tedanjim vodstvom ČD Semič. Okoli leta 2004 so v okviru društva na plemenilni postaji Rog-Ponikve začeli vzrejati navadne gospodarske matice, leta 2008, po uspešno opravljenem testu izoliranosti območja v letu 2006, pa se je začela vzreja rodovniških matic. Nosilci vzreje so Stanislav Plut, Franc in Janez Movern in Jože Sever. Jože na plemenilni postaji skrbi za vzrejo troto.

In kako doseže kakovost vzrejnega materiala? Na tovarnjaku ima 60 družin, od katerih jih ima 80 odstotkov nove matice. Če bo v kateri izmed teh družin prihodnje leto nastal en sam matičnik, ji bo

Sprejem delegacije iz tujine

ubil matico. V preostalih 20 odstotkih družin z eno leto starimi maticami se sicer lahko pojavi matičnik, vendar ne smejo rojiti. Če ne rojijo, pridejo v izbor za vzrejo in jih testira še eno leto. To je selekcija za preprečevanje rojenja. Ves čas mora družina imeti tudi dobre donose medu, ki jih natančno popiše. Tistim maticam, ki so po teh merilih zdržale dve leti, vstavi gradilni sat in jim pusti, da pokrijejo trotovino. Ko je trotovina pokrita, jo vzame ven in jo da v hladno klet. Tako ugotavlja okuženost s poapnelo zalego. Matice, ki so okužene s poapnelo zalego, izloči iz nadaljnje vzreje, saj morajo imeti čebele gene za hitro čiščenje. Nato preveri še kubitalni indeks, ki mora biti značilen za kranjsko sivko, seveda pa gleda tudi na barvo zadkov, ki ne sme odstopati. Šele potem to linijo predlagajo KIS-u za vzrejo. Tretje leto vzreje najboljših družin jih s tovarnjaka preseli v 7-satarje ter vstavi Jenterjevo kaseto za vzrejo. Po tej metodi je sprejem zelo dober, kar 98–100 odstoten. Nato žerke (najbolje je, če so zalite šele s prozornim matičnim mlečkom) presaja v lončke in jih da v nego v starter – družino brez matice in nepokrite zalege na sedmih satih. Ko so lončki pokriti tri do štiri dni, jih preloži v inkubator, v starter pa vstavi novo serijo lončkov. En dan pred izvalitvijo matičnike doda v plemenilčke, ker so matice tako bolje spreje-

Čebelarstva trgovina na domu

Foto: Arhiv Jože Sever

Foto: Arhiv Jože Sever

Pri ocenjevanju medu (prvi z desne v drugi vrsti)

te. In potem takšno družino, ki je presejana na trote, prepeljejo v Rog-Ponikve, kjer se matica na svatovskem letu pari s troti iz kontrolirane očetovske linije. Tako dobijo rodovniško matico, za katero je znano, od kod izvira in kakšni so njeni kakovostni parametri.

Čebelarški turizem

V svoje lepo urejeno domače čebelarstvo okolje s trgovino že več let sprejema tudi skupine čebelarjev. Je tudi dober govorec. Obiskovalci iz tujine se čudijo, kaj vse in na kakšni ravni imamo v Sloveniji. Od letos je njegov čebelarški turizem tudi certificiran s tremi čebelicami. Obiskovalcem razkaže domačo trgovino ter jih povabi na pokušno medu in medenih pijač. Ker se posebej zanimajo za vzrejo matic, jih pelje tudi na plemenilno postajo.

Pokuševalec medu in član SMGO

Na ocenjevanjih medu v Semiču je od leta 1998 naprej vsako leto v vseh vzorcih medu analiziral vsebnost vode in električno prevodnost ter jih nato ocenjeval tudi senzorično. Na Biotehniški fakulteti je opravil usposabljanje za preglednika in pokuševalca medu. Kot pokuševalec je sodeloval tudi na drugih ocenjevanjih medu, npr. v Novem mestu, v Sežani, največkrat v Zagrebu, kjer je takoj prepoznal vse slovenske vzorce medu. Ti se namreč razlikujejo od hrvaških vrst medu, saj imajo svoje posebnosti. Poleg povečane prodaje medu je po njegovem mnenju največji dosežek slovenskega čebelarstva povečanje kakovosti medu, saj čebelarji nimajo več slabega medu. Ocenjevanja medu so prispevala k več higijene in kakovosti kot vsi državni predpisi skupaj. Sprva je bilo med tekmovalci nekaj negotovanja zaradi negativnih točk, potem pa so se naučili, kako pripraviti vzorec. Bolje je, da se tega naučijo na tekmovanju in so ob medaljo, kot da jih kaznuje inšpekcija. Tudi sam je prejel številne nagrade za različne vrste medu (največ za cvetličnega), po večini zlate, tudi zmagovalce kategorije, srebrne, nekaj bronastih. Največ mu pomeni prvo mesto, ki ga je leta 2000 osvojil v Semiču za akacijev med.

G. Sever je član SMGO in je bil že prej član KBZ. Kakovostna shema je zanj zelo pomembna. Ves med ima v kozarcih za Slovenski med in označen z zaščitno prelepko. Po njegovem mnenju brez tega v prihodnje ne bo mogoče nikakršno resno trženje, saj kupci drugače doživijo izdelek. Tujci občudujejo, da imamo svoj kozarec in slovensko zaščito, saj drugod tega nimajo povsod. Ne moti ga papirologija, ki jo zahteva članstvo v SMGO, moti pa ga zelo veliko dela z NVI, saj je veliko poskusov, vendar nikoli ne dobi rezultatov.

Poleg več sort medu pridelata tudi matični mleček, cvetni prah, propolis in vosek. Zdaj sam pridelata toliko voska, da že nekaj let uporablja zgolj satnice iz svojega voska. Teh tudi ne dela več iz starega voska, temveč iz prizidkov in pokrovcev. Tako se znebi ostankov akaricidov in bolezní. Satnice iz svojega voska da izdelati ponudnikom te storitve v Celju. Nazaj dobi toliko voska, kot ga je dal, skupaj z odrezki. Star vosek prodaja za sveče. Novim čebelarjem proda tudi veliko količino satovja.

Društveno angažiran v dobro čebelarstva

Trud in delo v dobro čebelarstva so prepoznali tako v domačem ČD kot tudi v ČZS. Leta 2014 je prejel predsednikovo priznanje za vzrejo matic, že prej pa je prejel odličji Antona Janše II. in I. stopnje. Ker mu je Dušan Švara, tedanji predsednik ZČDS, zaradi zaslug pri delu v čebelarstvu podelil odličje Antona Janše II. stopnje, ne da bi prej prejel odličje III. stopnje, ga zdaj ne more več dobiti. V svojem društvu bil blagajnik 16 let, na državni ravni pa je dolga leta član PRO. Bil je tudi član UO ČZS v obdobju odločanja o prodaji stavbe na Brdu pri Lukovici, čemur je sam nasprotoval. Pozneje so semiški čebelarji veliko pomagali pri graditvi zdajšnjega Čebelarskega centra.

Na sestankih ČD, regijskih zvez in ČZS ga moti predvsem to, da številni iščejo predvsem slabe stvari, saj nobena stvar ni tako dobra, da na njej ne bi bilo mogoče najti nekaj slabega. Čebelarstvo v Sloveniji je glede na svet nadpovprečno. Čebel nimamo preveč, preveč pa je slabih čebelarjev. Izmed novih čebelarjev se jih bo po njegovem verjetno obdržalo le pet odstotkov, vendar bodo ti dobri. Mladim čebelarjem je podaril približno 150 družin, kakšnemu pa je tudi že odrekel, saj če ne zna skrbeti za čebele, je bolje, da jih nima. Pri čebelarjih začetnikih opazja, da ti po petih letih o čebelah »vse znajo«, da vstopijo v t. i. čebelarstvo puberteto, ki po 10- do 15-letnem čebelarjenju izzvni ob spoznanju, da ne vedo vsega. Šele takrat se začnejo zares učiti. Mladim čebelarjem svetuje, da je s čebelami še vedno mogoče preživeti, vendar le, če je čebelarstvo vrhunsko urejeno in če je tak tudi pridelek.

MB